כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד צורבא מרבנן לאו אורחיה למידק ההוא תברא דהוה חתים עליה רב ירמיה בר אבא אמרה ליה לאו אנא הואי אמר לה איברא אנת הות אמר אביי אע"ג דצורבא מרבנן לאו אורחיה למידק כיון דדק דק אמר אביי האי צורבא מרבנן דאזיל לקדושי איתתא נידבר עם הארץ בהדיה דלמא מחלפו לה מיניה: והבעל נותן שכר וכו': מאי טעמא דאמר קרא וכתב ונתן והאידנא דלא עבדינן הכי שדיוהו רבנן אאשה כי היכי דלא לשהייה: כותבין שטר ללוה אף על פי שאין מלוה עמו וכו': פשיטא לא צריכא בעיסקא: כותבין שטר למוכר אף על פי שאין לוקח וכו': פשיטא לא צריכא במוכר שדהו מפני רעתה: אין כותבין שטרי אירוסין וכו': פשיטא לא צריכא דאפילו צורבא מרבנן דניחא ליה לחמוה לקרוביה: אין כותבין שטר אריסות וקבלנות וכו': פשיטא לא צריכא בבורה: אין כותבין שטרי בירורין אלא מדעת שניהם וכו': מאי שטרי בירורין הכא תרגימו שטרי טענתא רב ירמיה בר אבא אמר זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד: ר"ש בן גמליאל אומר לשניהם כותבין שנים לזה בעצמו ולזה בעצמו: לימא בכופין על מדת סדום קא מיפלגי דמר סבר כופין ומר סבר אין כופין לא דכולי עלמא כופין והכא היינו טעמא דר"ש בן גמליאל דאמר ליה לא ניחא לי דתהוי זכותך גבי זכותי דדמית עלאי כי אריא ארבא: **מתני'** מי שפרע מקצת חובו והשליש את שטרו ואמר לו אם לא (נתתי) לך מכאן ועד יום פלוני תן לו שטרו הגיע זמן ולא נתן רבי יוסי אומר יתן רבי יהודה אומר לא יתן: **גמ'** במאי קמיפלגי ר' יוסי סבר אסמכתא קניא ורבי יהודה סבר אסמכתא לא קניא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב הלכה כרבי יוסי כי אתו לקמיה דרבי אמי אמר להו וכי מאחר שרבי יוחנן מלמדנו פעם ראשונה ושניה הלכה כרבי יוסי אני מה אעשה ואין הלכה כרבי יוסי: **מתני'** מי שנמחק שטר חובו מעמיד עליו עדים ובא לפני בית דין ועושין לו קיום איש פלוני בן פלוני נמחק שטרו ביום פלוני

ופלוני

כיון שהגיד. נפקא לן במסכת שבועות (דף לג.) מאם לא יגיד [ויקרא ה]: **צורבא מרבנן.** כגון רב ירמיה בר אבא לאו דרכיה למידק ולהכיר בנשים כל כך והגדה קמייתא שאמר דלאו איהי היא לאו כלום היא ולא מיקרי חוזר ומגיד במה שאמר לבסוף את היא אלא שנשתנה קולך דכיון דאמר השתא דקדקתי יפה סמכינן עליה ומהימנינן ליה: **אע"ג.** דאמור רבנן צורבא מרבנן לאו אורחיה למידק כגון רב ירמיה שטען תחלה שלא הכירה אפי' הכי כיון דאמר דקדקתי יפה עתה ומכירה סמכינן עליה כדאמרי' גבי רב ירמיה שסמכינן על מה שאמר לבסוף דכיון דדק דק: **נידבר.** לנהוג: **עם הארץ.** שמסתכל ומכיר בנשים: ה"ג **מאי טעמא דאמר קרא וכתב ונתן: והאידנא דלא עבדינן הכי כו'.** אלא נהגו שהאשה נותנת שכר: **דלא נשהייה.** בשביל השכר שאינו רוצה ליתן ותתעגן: **איידי דתנא רישא כו'** לא גרסינן ושיבוש הוא. ויש מפרשים דאשוכר קאי ולמימרא דאיהי יהבה השכר ולא הבעל ואיידי דתנא רישא בדידיה משום גט שהבעל נותן שכר תנא נמי בדידיה גבי שוכר ולאו דוקא ואין זה שיטת גמרא למיתניה בדידיה שיקרא משום רישא: **עיסקא.** מעות למחצית שכר: **מפני רעתה.** מום גדול שבה או רחוקה ממנו וסד"א יתן הוא שכר (א) דהנאה דידיה הוא ודכתיב הקונה אל ישמח והמוכר אל יתאבל (יחזקאל ז) וכדאמרי' אינשי (בבא מציעא דף נא.) זבנת קנית זבין אוביד: **אפי' צורבא מרבנן.** החתן סד"א חמיו יתן כל השכר שהרי משיא בתו לתלמיד חכם: **בבורה.** שצריך להובירה שנה או שנתים ואין ריוח עתה למקבל: **הכא תרגימו.** בבבל: **שטרי טענתא.** שני סופרי הדיינין היו כותבין טענות אנשי הריב כדי שלא יהו טוענין וחוזרין וטוענין ועל פי אותן טענות פוסקין הדיינין את דינם: **זה בורר לו.** דיין אחד כו' והיו כותבין בשטר פלוני בירר לו דיין פלוני ופלוני בירר לו את פלוני: **לימא בכופין על מדת סדום קמיפלגי.** מדת סדום כדתנן (אבות פ"ה מ"י) האומר שלי שלי שלך שלך זו מדה בינונית ויש אומרים זו מדת סדום. לימא ת"ק סבר שניהם נותנין שכר (מ)ונותנין שטר אחד בין שניהם ואם יאמר אחד מהם לא אתן השכר כי אני חפץ שיהא לי שטר אחד לבדי ולך שטר אחר ויהיה שלי שלי ושלך שלך כופין אותו ועושין אחד כי מה שאמר מדת סדום היא ור"ש [נ"ג] סבר אין כופין: ומשנינן **לא דכ"ע כופין.** וטעמא דר"ש משום דקסבר אין זו מדת סדום שהרי חסר הוא הרבה בדבר אם יכתבו שטר אחד לשניהם דאמר לא ניחא לי דתיהוי זכותי בשטר אחד אצל זכותך: **דדמית עלאי כאריא ארבא.** כל שעה שתראה הכתב תבא עלי בעלילות טענותיך הכתובים בו ושם תראה טענותי נבא לידי מריבה כי איש מריבות אתה: **מתני' והשליש את שטרו.** המלוה והלוה מסרוהו ביד שליש שהרי טורח היה להם לכתוב שובר וסמכו על השליש: **גמ' אסמכתא.** המבטיח לחבירו דבר על מנת שיעשה דבר לעתיד וסומך בלבו בשעת התנאי שיוכל לקיים הדבר כשיגיע זמן וכשיגיע הזמן יאנס ולא יוכל לקיים: **לא קניא.** ואינו נתפס בתנאו ולא יפסיד בכך. ודיני אסמכתא מפורשין בב"מ בפ' איזהו נשך (דף סו:) ובפ' המקבל (שם קד:): **כי אתו לקמיה דרבי אמי.** דיני אסמכתא: **וכי מאחר שפעם ראשונה ושניה.** כלומר כמה פעמים לימדנו רבי יוחנן הלכה כר' יוסי אני מה אעשה והיאך אומר לא קניא: ופסיק גמרא **ואין הלכה כר' יוסי.** אף על פי שנימוקו עמו דאסמכתא לא קניא אלא אם כן קנו מיניה בבית דין חשוב וכדלא אנים כדאמר במסכת נדרים (דף כז:): **מתני' מי שנמחק שטר חובו.** מעלמו שנטשטש או שנפלו עליו מים: **מעמיד עליו עדים.** היודעים מאימתי נכתב ומה (נ) כתוב בו והם עושין לו קיום בפני בית דין וכותבין לו מה שהיה כתוב באותו השטר והזמן והמעות: **נמחק שטרו.** שהיה כתוב ביום פלוני ופלוני ופלוני היו עדים שהיו חתומים בו כל זה כותבין אלו המקיימין ואחר כך חותמין את שמותם בסוף:

גמ'

כיון דדק דק. וא"ת היכא דאמר מתחלה לאו איהי היא אמר שיכול (ג) להחזיר כ"ש כשאומר מתחלה זאת היא דנאמן אע"פ שאין דרכו להסתכל בהן תריץ ה"ק כיון דדק דק ואם רוצה לחזור אינו חוזר ומגיד: (ד) **אמר** רב נחמן אמר רבה בר אבוה. גרסינן אין הלכה ולא גרסינן הלכה והכי משמע בפרק ארבעה נדרים (נדרים דף כז.) ההוא דאזיל ואתפיס זכוותיה בב"ד אמר אי לא אתינא עד ל' יומי ליבטלו זכותיה ולא אתא אמר רב הונא בטילן זכותיה ופריך מרב נחמן דאמר אין הלכה כר' יוסי דאמר אסמכתא קניא ואמאי בטילן זכותיה וכן הגירסא כתובה ברוב ספרים (ה) תימה דאמרי' באיזהו נשך (ב"מ דף סו. ושם) אברייתא אמר רב נחמן אפי' בשעת מתן מעות לא קנה על ההיא דהלוהו על שדהו וא"ל אם (ו) לא נתן לך כו' איתיביה רבא כו' [אומר אני] אסמכתא קניא ומניומי אומר אסמכתא לא קניא ופירש רש"י ומניומי החזירני מדברי אבל הייתי רגיל לומר קניא כדמשמע מתני' (ז) דפריכא ליה מינה ומאי קאמר מניומי החזירני אדרבה רבה בר אבוה רבו החזירו ועוד הקשה רבינו תם דרב הונא אדרב הונא דהתם קאמר אסמכתא קניא דבשעת מתן מעות קנה הכל והיכי פריך בריש נדרים (דף כז:) מהא דאמר רב נחמן אסמכתא לא קניא והא סבירא ליה קניא ומתרץ ר"ת אפילו לא קניא אסמכתא בעלמא התם באיזהו נשך (שם) קניא טפי משום דעשה לו טובה שהלוה לו וגומר בדעתו להקנותו יותר ועוד דתפיס מלוה ואין אני מבין כזה דבהא דרב נחמן (ח) עשה לו כמו כן טובה ומיהו מה שנתן הטעם דתפיס אתי שפיר דבהא דרב נחמן לא תפיס אלא שליש אלא כדרב הונא דבבא מציעא דתפיס המלוה הקרקע במשכון ומהאי טעמא נמי אתי שפיר לרב נחמן דאמר אף לאחר מתן מעות קנה הכל וגם שהולך מניומי להחזירו אע"פ שהיה יודע מילתיה דרבה בר אבוה ועוד י"ל לרב הונא שכל אסמכתא שאין דעת כל אחד ואחד (ט) שתהיה האסמכתא ואין אומרים כלל אלא להסמיך חברו על דבריו אבל התם אין זה להסמיכו על דבריו אלא לגמרי הלוהו על מנת שתשקע בידו אם לא יפרעהו עד שלש שנים ומהאי טעמא נמי אתי שפיר לרב נחמן: **מעמיד** עליו עדים. נראה שמועיל לענין זה שעושין אותו מלוה בשטר בעדות דבשביל החתומים הבאים אחרי כן לא היה אלא מלוה ע"פ וקיום השטר עושין ב"ד ולא כפי' רשב"ם שהעדים עושין אותו: **ובא** לפני ב"ד. ודוקא נקט ב"ד דאלימי לאפקועי ממונא ולקמן נמי מיירי שמביא עדים על ההיא דמי שפרע קצת חובו בגמרא מקרעין את השטר כו':

ופלוני

מסורת הש"ס

א) [כתובות יח: סנהדרין מד: מכות ג.], ב) [כחולין קט: פירש"י ליברא אמת ע"ש אבל בערוך ליתא אברא וכתב המוסף מלה זו מלשון כרין], ג) [פי' פשיטא דהלוה נותן שכר], ד) ב"מ דף כ. ע"ש, ה) לעיל [יב: וש"נ] נט., ו) [ב"ק פה. וש"נ], ז) נדרים כז: ב"מ קד:, ח) [צ"ל אתן וכ"ה ברי"ף ורא"ש ונ"י בנדרים ובב"מ], ט) [נדרים כז: ב"מ סו. לקמן קעג:], י) [נדרים כז:], כ) [פי' תוס' כתובות כ: ד"ה ורבי יוחנן וכו' ותוס' כתובות נב. ד"ה כתובו ותוס' לקמן קע: ד"ה אין הלכה], ל) [גירסת סמ"ם מעידין], מ) [וכותבין], נ) [צ"ל כפרק ד' נדרים].

◆

תורה אור השלם

א כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבְעָלָהּ וְהָיָה אִם לֹא תִמְצָא חֵן בְּעֵינָיו כִּי מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֻת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְּחָהּ מִבֵּיתוֹ: דברים כד א

◆

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה מפני רעתה וכו' יתן הוא שכר קמ"ל דלא דהנאה דידיה הוא: (ב) ד"ה מעמיד וכו' ומה היה כתוב בו: (ג) תוס' ד"ה כיון וכו' שיכול לחזור כ"ש: (ד) ד"ה ה"ג אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אין הלכה וכו' ד' נדרים גבי ההוא דאתפיס וכו' ואמר אי לא אתינא עד תלתין יומין לבטלו כצ"ל: (ה) באד"ה ותימה דאמרינן באיזהו נשך אמר כצ"ל ותיבת אברייתא נמחק: (ו) באד"ה דהלוהו על שדהו וא"ל אם אי אתה נותן לי מכאן ועד שלש שנים ה"ה שלו איתיביה רבא כו' א"ל אני אומר אסמכתא קניא: (ז) באד"ה מתני' דפריך ליה מינה: (ח) באד"ה דבהא דרב נחמן דהכא עשה לו כמו כן וכו' אלא שליש אבל כדרב הונא דבבא מציעא תפיס המלוה: (ט) באד"ה כל אחד ואחד אלא שתהיה האסמכתא:

◆

רבינו גרשום

בימי בחרותה ומשו־יה אין אתה מכיר אותה: ובגר לה. כמו בגרות שנתחלפה לה ימי נעוריה ונכנסת בימי בגרות: כיון שהגיד. שלא היא ואיני מכירה: [אינו חוזר ומגיד]. אפ"ה במוכירין אותו ונזכר חוזר ומגיד שצורבא מרבנן לאו אורחיה למבדק להסתכל באשה כדי שיכירה יפה ויכול לסמוך על אחרים שמכירין: כיון דדק דק. ונאמן: דלמא מחלפו לה מיניה. משום דצורבא מרבנן לאו אורחיה למידק ולא להסתכל משום צניעות אבל עם הארץ מסתכל ודייק שאינו ביישן ולא מחלפו ליה שהוא מכירה יפה: והאידנא דלא עבדינן הכי. דליתן בעל שכר משום דבעל מאחר שנכתב הגט אינו חושש אם מגיע לידה כל כך מהרה בשביל הכתובה שצריך לפרוע לה הלכך שדיוהו רבנן שכר הסופר על האשה דהיא תתן: כי היכי דלא לשהייה. שתוציא גיטה מיד הסופר כדי שלא ישהה לה פרעון כתובתה. והשוכר לאשה והבעל נותן את השכר והאשה נותנת את השכר מיבעי ליה הואיל ראיהי מקבלת (א) הפרעון מכתובתה. ומשני איידי דתנא רישא הבעל נותן תנא סיפא בעל נותן ולאו משום דוקא דודאי האשה נותנת שכר: אע"פ שאין מלוה עמו. משום דשטר חוב הוא לו וזכין לאדם שלא בפניו:

עין משפט נר מצוה

עא א מיי' פ"ג מהל' עדות הלכה ה סמג עשין קט טוש"ע ח"מ סי' כט סעיף א:

עב ב טוש"ע אה"ע סי' קי סעיף א בהג"ה:

עג ג פי' בהשגות הראב"ד בפכ"א מהל' איסורי ביאה הלכה ג [ובדרך אגב יבמות פ"ד דף מח.]:

עד ד מיי' פכ"ד מהל' מלוה הלכה ג ופ"ג מהל' גירושין הלכה ד סמג עשין נד וסי' ג טוש"ע אה"ע סי' קכ סעיף א:

עה ה (מיי' פכ"ד מהל' מלוה ולוה הלכה א) סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' רלח סעיף ב:

עו ו מיי' שם ע"ש וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' יג סעיף ב:

עז ז ח מיי' פי"א מהל' מכירה הל' ה סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' נה סעיף א וסי' רז סעיף יג:

עח ט מיי' פכ"ג מהל' מלוה ולוה הלכה יב ועי' בהשגות ובמ"מ סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' מא סעיף א וס"ב:

◆

מוסף רש"י

כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד. דבר המכחיש את הראשון, דכתיב (ויקרא ה) אם לא יגיד, אהגדה קמייתא קפיד קרא (סנהדרין מד:) דגבי עדות מלה הגדה כתיבא אם לא יגיד וגו' (כתובות יח.). מדת סדום. שלי שלי (עירובין מט.) לא היו עושין טובה (כתובות קג:) זה נהנה וזה לא חסר (לעיל יב:) אין מהנה לחבירו אע"פ שאין חסר בכך כלום (לעיל נט.). כי אריא ארבא. כלו"ה כאריה אורב (ב"ק קא.). והשליש את שטרו. הפקידו ביד נאמן, לפי שהלוה שימור ויפרענו כל החוב, ואמר לו. ליה לשליש, אם אין אני נותן לו את המותר מכאן עד יום פלוני, תן לו שטרו. ויחזור ויתבע הכל (ב"מ קיז: ובעי"ן נדרים כו:) ויחזור ויגבה כל מה שכתוב בו כתחלה (נדרים שם). ולא נתן. ולא פרע (שם). ר' יוסי אומר יתן. השליש השטר למלוה ואע"ג דאסמכתא היא, דסבור היה לפרוע בתוך הזמן, קנה המלוה את השטר (שם). אסמכתא. הבטחה גמורה שאם מבטיח את חבירו לסמוך עליו שאם לא יקיים תנאו יתן כך וכך (ב"מ מח:) היינו דבר דלאו נותן לו מדעתו אלא סומך על דבר שאינו, דסבור שהוא יוכל לנצח ופעמים שמנצחין אותו (סנהדרין כד:).

◆

רבינו גרשום (המשך)

הרבה והוא יתן קמ"ל דלא: הכא. בבבל: תרגימו שטרי טענתא. שזה בורר אחד נאמן שמקבל טענותיהן וכותבן וזה בורר לו אחר שמקבל טענותיו וכותבן כדי שלא יתחלפו טענותיהן ונותנין לכל אחד טענותיו ואותן של חבירו והולכין לב"ד: רב ירמיה בר אבא אמר. היינו שטרי בירורין שכותבין שזה בירר לו דיין פלוני וזה בירר לו דיין פלוני ולהכי כותבין שאם יתחייב האחד שלא יוכל לומר אני לא קבלתי עלי פלוני להיות ב"ד: רשב"ג אומר לשניהן כותבין לזה בפני עצמו. טענותיו ולא טענותיו של חבירו והכי נמי לאידך שלא יתחלפו טענותיהם: דמר סבר. ת"ק: כופין על מדת סדום. שאם אמר האחד איני רוצה ליתן אלא מחצית שכירות הסופר לפי שיכולין כל טענותיו להיכתב בשטר אחד ויתן בעל

[illegible]

א) רבינו היה לו בכאן הגי' שהובא בגרש"ם ד"ה איידי. ב) אולי צ"ל ר"י סבר אסמכתא קניא. אם לא נתתי וכו'.